

JURANDVORSKI ULOMCI

Branko Fučić

U staroj opatijskoj crkvi sv. Lucije u Jurandvoru kraj Baške na otoku Krku nađena su u prošlom i u našem stoljeću 4 ulomka glagoljskih natpisa, koja vremenski i paleografski-razvojno stoje uz bok Bašćanskoj ploči, znamenitome hrvatskom glagoljskom spomeniku što je pripadao toj istoj crkvi.

Okrstit ćemo ih imenom JURANDVORSKI ULOMCI I, II, III, IV. Sva su četiri nađena na istome mjestu: u opločenju poda na lijevoj (sjevernoj) strani svetišta.

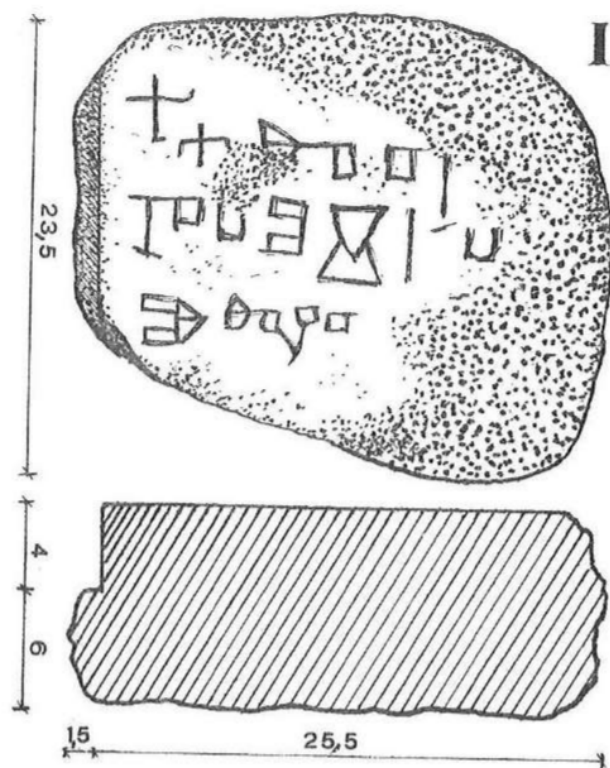
Ulomke I i II našao je godine 1864. Ivan Črnčić. Ulomke III i IV otkrio sam godine 1957. u toku istraživačkih radova na tlu svetolujske opatije. Bila su licem (natpisom) okrenuta k zemlji.

ULOMAK I

Objavio ga je Ivan Črnčić¹ a zatim su o njemu pisali Leopold Geitler², Josip Brunšmid³, Vjekoslav Štefanić⁴, Branko Fučić⁵. Ovaj ulomak i danas postoji u Povijesnom muzeju Hrvatske u Zagrebu, kamo je prešao iz depozita zagrebačkog Arheološkog muzeja, a u nj je bio ušao godine 1883. kao dar bašćanskog studenta filozofije J. Bonifačića.⁶

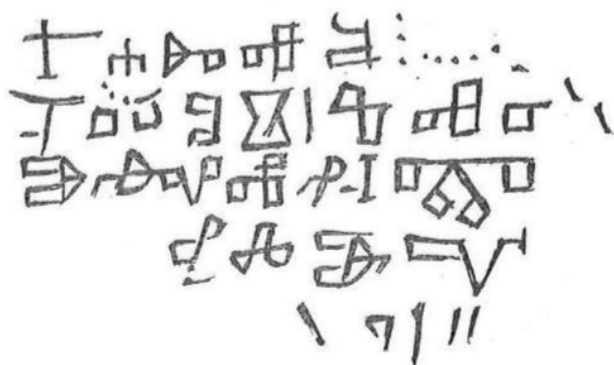
Ulomak je dio ispisane ploče. S gornje, s desne i s donje strane odlomljen je i nagrižen. Duž lijeve strane jasno se vidi izvorni, klesarskim alatom profiliran rub ploče i nagriženi ostatak stanjenog bočnog »pera«. To pero prikazano je u profilu na našoj slici 1.

Danas je ovaj ulomak manji, okrnjeni, oštećeniji i nečitljiviji nego u Črnčićevo vrijeme. Dimenzije su mu: visina 23 cm, duljina 27 cm, debljina 10 cm. Materijal: bijeli vapnenac. Stariju dokumentaciju o

Slika 1
Jurandvorski ulomak I. Današnje stanje. Na lijevom boku vidi se pero (istak), kojim je ploča bila utorena u žlijeb (utor) stupca.

tom ulomku predstavljaju Črnčićev i Geitlerov precrt (sl. 2) i fotografija Arheološkog muzeja u Zagrebu, snimljena prije prvog svjetskog rata (tabla 1).

Slika 2
Jurandvorski ulomak I. Stanje godine 1864. Precrt Ivana Črnčića (Književnik II, Zagreb 1864).

Dok danas na tom ulomku vidim jasno samo nekoliko slova što sam ih precrtao na sl. 1, ostala slova, danas u tragovima, čitam uz pomoć Črnčićeva crteža i uz kontrolu muzejske fotografije:

```

+ A Z Ě
  1 2 3 4 5
P R O S I H Ě
  6 7 8 9 10 11 12
U Z V Ě N I M
 13 14 15 16 17 18 19
      L U C
      20 21 22

```

Stariji su čitači vidjeli i uz dopune čitali ovako:

Črnčić:⁷

```

A Z Ě O ( P A T Ě )
1 2 3 4 5
      O S I — H Ě
      8 9 10 11 12
U Z V Ě N I M ( I R )
13 14 15 16 17 18 19
L U C ( I Ě )
20 21 22

```

Geitler:⁸

```

A Z Ě
1 2 3 4
P R O S I H Ě
  6 7 8 9 10 11 12
U Z V Ě N I M...
13 14 15 16 17 18 19
L U C
20 21 22

```

Brunšmid:⁹

```

A Z Ě O ( P A T ?... )
  2 3 4 5
P R O S I H Ě
  6 7 8 9 10 11 12
U Z V Ě N I M...
13 14 15 16 17 18 19
L U C
20 21 22

```

Štefanić:¹⁰

čita posljednje slovo u četvrtom retku (22) kao Ě

U pogledu datiranja Črnčić je smatrao da je ulomak I stariji od XIII stoljeća¹¹, Geitler misli da je iz XII stoljeća ali da je mlađi od Bašćanske ploče¹², Brunšmid ga stavlja u XII stoljeće¹³, Štefanić ga ocjenjuje kao spomenik »iz XII stoljeća«, »iz doba koje je vrlo blizu onome velikome natpisu«¹⁴, a na drugom mjestu da je »najmanje iz XII stoljeća.«¹⁵.

Tabla 1
Jurandvorski ulomak I. Fotografija snimljena prije prvog svjetskog rata

Tabla 2
Jurandvorski ulomak I. Današnje stanje.
(Arheološki muzej, Zagreb).

Tabla 3
Jurandvorski ulomak III.

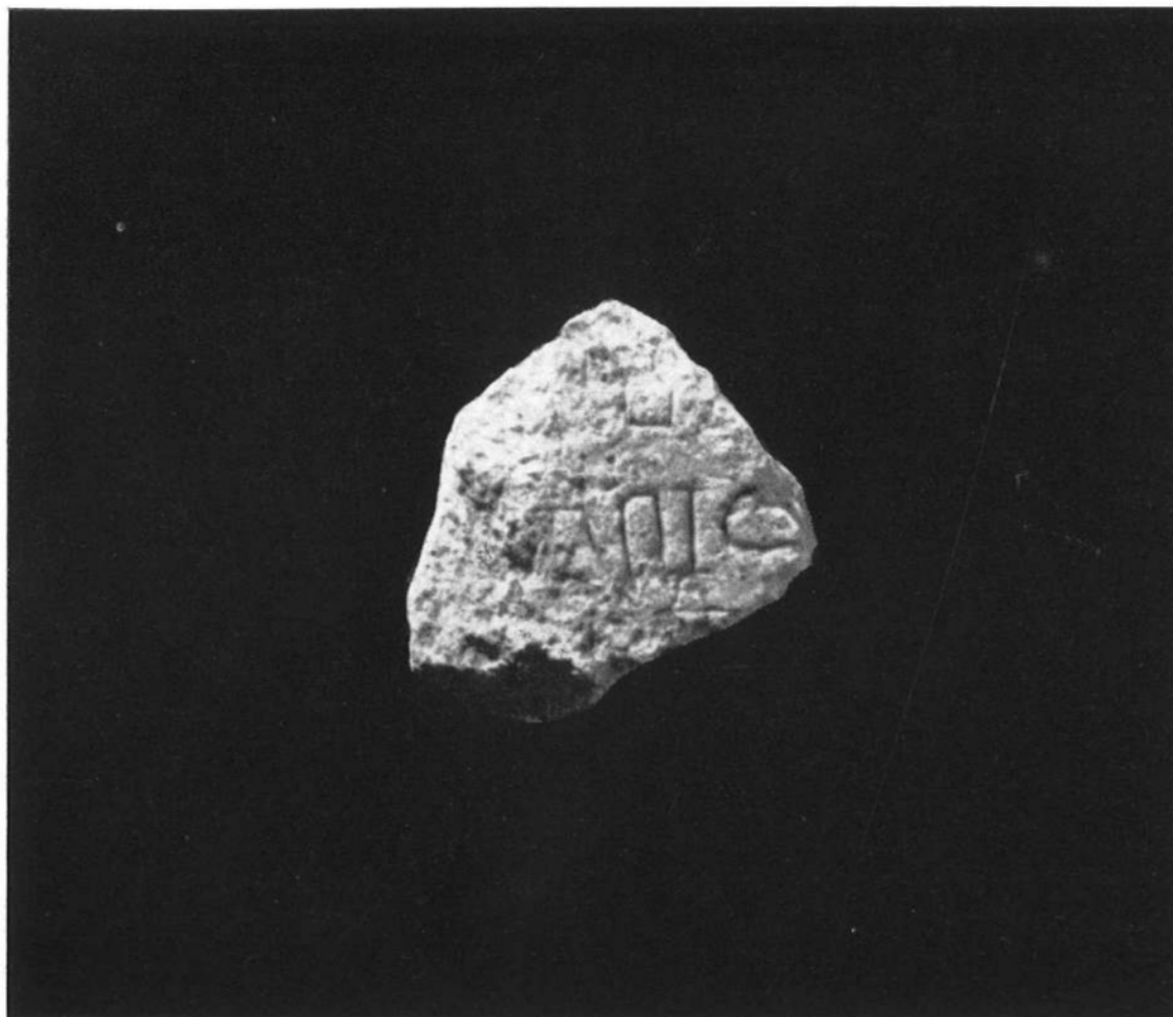

Tabla 4
Jurandvorski ulomak IV.

Stariji istraživači dali su ova čitanja:

Črnčić:¹⁹

. . . .
 . A S . ǫ
 4 5 7
 K R I Ž ǫ
 8 9 10 11 12
 V A T S K ǫ
 13 14 15 16 17
 Ć . T A
 18 19 20 21

Geitler:²⁰

. . H .
 2
 ? A ? S ǫ
 3 4 5 6 7
 K R I Ž ǫ
 8 9 10 11 12
 V A T S K
 13 14 15 16 17
 P (T?) A
 18 20 21

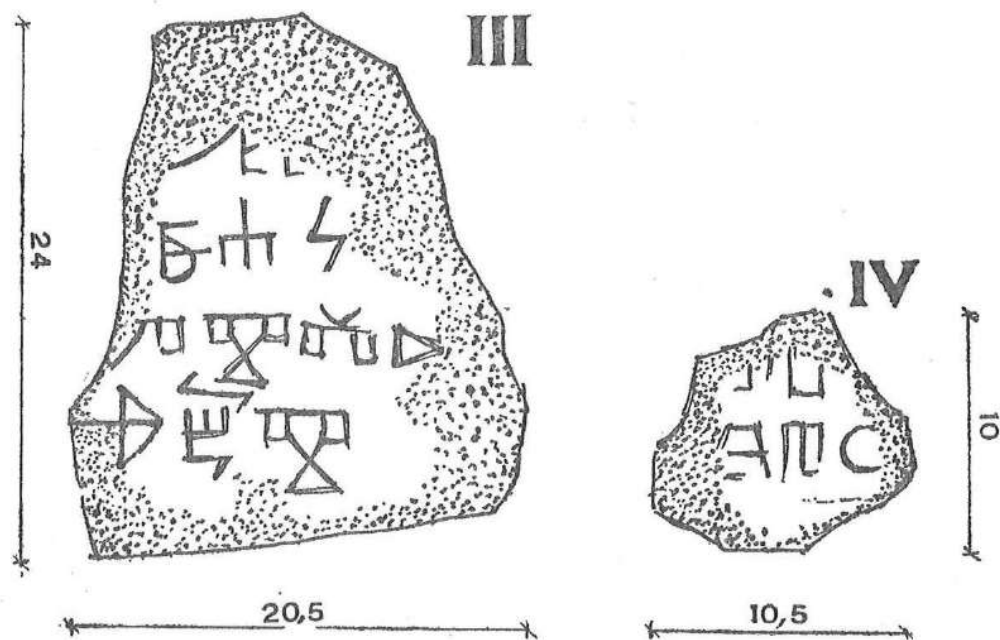
Štefanić:

vraća se na
 Črnčićovo
 čitanje²¹

U datiranju ulomka II, ovi autori misle isto što su rekli o ulomku I, jer su oboj ulomka tretirali zajedno.

ULOMAK III

Otkrivši ga 1957, o njemu sam izvijestio 1960. u Akademijinom Ljetopisu²², 1962. u Staroslavenskom institutu²³ i godine 1969. na Simpoziju o glagoljici²⁴. O ulomku III pisao je i Štefanić 1966—69. i u

Slika 4
 Jurandvorski ulomak III (lijevo) i Jurandvorski ulomak IV (desno).

zaključku izino da se i ovaj ulomak mora datirati »najmanje u XII stoljeće«²⁵.

Ulomak je ploče od bijela vapnenca, širok 20,5, visok 24, a deo 9,5 cm. Odlomljen je u svim bočnim plohama²⁶. Na njemu su 4 retka natpisa. Ostatke slova u prvom retku teško je identificirati.

R	A	K	
1	2	3	
JU	I	Ž	?
4	5	6	7
6	B	I	?
8	9	10	11

Slova, visoka 25—30 mm (A, B) klesana su primitivnom tehnikom 2 mm duboko.

ULOMAK IV

Našao sam ga godine 1957. uz ulomak III i o njemu godine 1962. referirao Staroslavenskom institutu.²⁷

Širok je 10,5 visok 10, a deo 8,3 cm. Od istog je materijala kao i ulomak III, slova su na njemu klesana na isti način i otprilike su iste visine. Zbog grubog načina klesanja i zbog oštećenosti ne možemo ih sa sigurnošću čitati:

?	?	
1	2	
Ě	P(?)	?
3	4	5

Usporedimo li natpis na ulomcima I i II s natpisom na ulomcima III i IV lako ćemo utvrditi njihovu morfološku istovetnost. Materijalni podaci što ih još možemo provjeriti na sačuvanim originalima (I, III, IV) kazuju da su slova klesana identičnom tehnikom, čini se od iste ruke, na istome materijalu i da su ta slova u prosjeku iste veličine. Svi ovi ulomci (I, III, IV) pripadaju istoj grafičkoj cjelini, a najvjerojatnije i istoj materijalnoj, predmetnoj cjelini.²⁸

S time je u skladu i petrografska analiza tih triju ulomaka, što ju je godine 1961. proveo u Zagrebu akademik prof. dr Miroslav Tajder u suradnji s prof. dr Vandom Kochansky-Devidè, kojima i ovdje izričemo srdačnu zahvalnost na trudu i susretljivosti.²⁹

Gledajući u Jurandvorskim ulomcima dijelove iste cjeline, razmatrat ćemo ih i u paleografskoj analizi neodvojeno, kao cjelinu.

PALEOGRAFSKA ANALIZA

Pogledajmo na ulomcima ona slova što su u paleografskom razvojnem smislu najkarakterističnija.

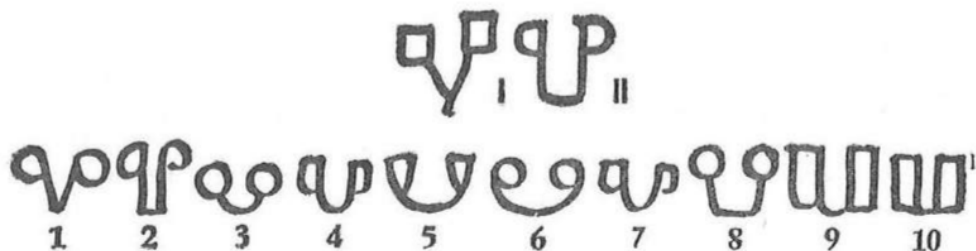
Slika 5

B (buki)

1. Kijevski listići, 2. Praški ulomak II, 3. Praški ulomak I, 4. Asemanovo evanđelje, 5. Kločev glagoljaš, 6. Krčki natpis, 7. Bašćanska ploča, 8. Bečki listići, 9. Grškovićev apostol, 10. Mihanovićev apostolar, 11. Premudini ostrišci, 12. Grdoselski ulomak, 13. Ulomak legende o sv. Tekli

Oblik slova B (Ulomak III), zavrnutu donje crte, odaje znak starosti — jer taj završni potez u XIII stoljeću nestaje — a ujedno time odaje i znak srodstva s kvarnersko-istarskom grupom spomenika: s Krčkim natpisom, s Bašćanskom pločom i s Grdoselskim ulomkom.

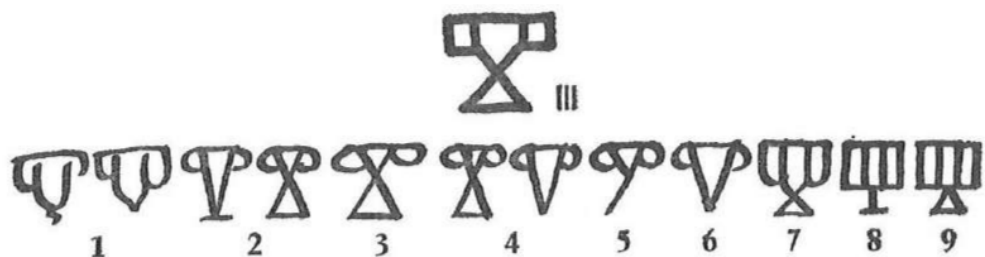
Slovo V dolazi na Jurandvorskom ulomku I u ligaturi ZV s dubokom šiljastom spojnicom i na ulomku II s dubokom lučnom spojnicom, dakle u staroj morfologiji XI i XII stoljeća.

Slika 6

V (vedi)

1. Kijevski listići, 2. Praški ulomci, 3. Asemanovo evanđelje, 4. Kločev glagoljaš, 5. Valunska ploča, 6. Krčki natpis, 7. Bečki listići, 8. Bašćanska ploča, 9. Ulomak legende o sv. Tekli, 10. Humski grafit

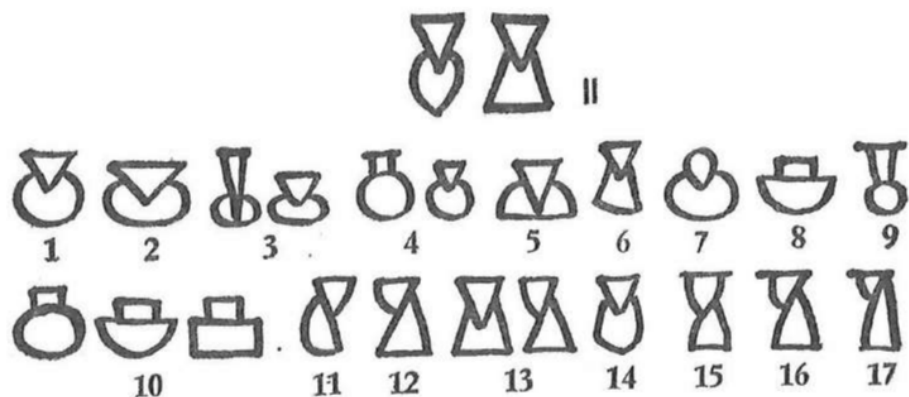

Slika 7

ĩ (iže)

1. Preslavski grafit, 2. Kijevski listići, 3. Praški ulomci, 4. Kločev glagoljaš, 5. Asemanovo evanđelje, 6. Ohridski evangelijar, 7. Premudini ostrišci, 8. Ljubljanski homiljar, 9. Ulomak legende o sv. Tekli

Oblik glagoljskog ĩ (iže) s unakrštenim crtama trupa, koje tvore dva trokuta (ulomak III), vodi nas u najveću glagoljsku paleografsku starinu; tog oblika nema poslije XII stoljeća.

Slika 8

I (i)

1. Kijevski listići, 2. Praški ulomak II, 3. Kločev glagoljaš, 4. Asemanovo evanđelje, 5. Ohridski evangelijar, 6. Plominski natpis, 7. Krčki natpis, 8. Bašćanska ploča, 9. Mihanovićev apostolar, 10. Senjska ploča, 11. Grškovićev apostol, 12. Premudini ostrišci, 13. Bečki listići, 14. Humski grafit, 15. Ulomak legende o sv. Tekli, 16. Misal kneza Novaka, 17. Frašćićev psaltir

Glagoljski znak za I (ulomak II, slovo br. 4) dolazi ovdje u najstarijem obliku: — trokut koji odozgo probada kružnica. Taj oblik već u XII stoljeću biva zamijenjen novijim, mlađim oblikom.³⁰

No uz ovaj izvorni glagoljski znak, nalazimo na ulomku I (slovo br. 10 i 18) te na ulomku II (slovo br. 9) recepciju znaka za I iz latiničke (ili ćirilske) ortografije, onako kako ovo preuzimanje znaka za I poznajemo i na drugim našim najstarijim kvarnerskim glagoljskim spomenicima: na Krčkom natpisu i na Bašćanskoj ploči.

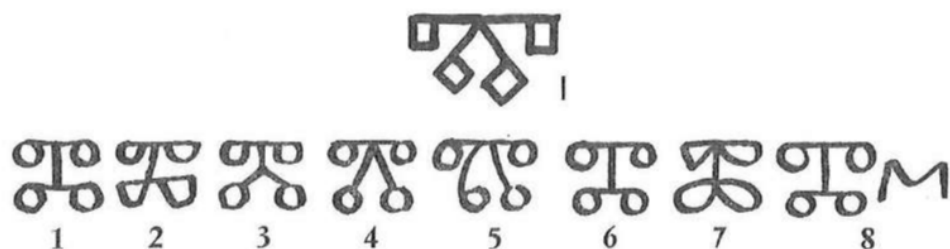

Slika 9

K (kako)

1. Kijevski listići, 2. Praški listići, 3. Asemanovo evanđelje, 4. Sinajski euhologij, 5. Kločev glagoljaš, 6. Valunska ploča, 7. Mihanovićev apostolar, 8. Grškovićev apostol, 9. Bečki listići, 10. Premudini ostrišci, 11. Humski grafit, 12. Ljubljanski homilijar, 13. Ulomak legende o sv. Tekli

K u glagoljskoj ortografiji isprva se javlja s karakterističnom crticom pod slovom; ona se u XII stoljeću na našim spomenicima reducira u točku ili konačno u tome stoljeću otpada. Već se na Bašćanskoj ploči piše slovo K bez te crtice kako ga bez crtice čitamo i na Jurandvorskim ulomcima II (slovo br. 7) i III (slovo br. 3).

Slika 10

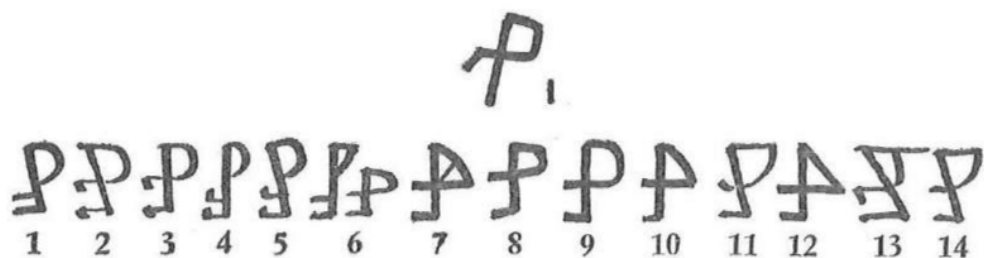
M (mislite)

1. Kijevski listići, 2. Praški ulomci, 3. Asemanovo evanđelje, 4. Kločev glagoljaš, 5. Sinajski euhogolij, 6. Krčki natpis, 7. Grškovićev apostol, 8. Bašćanska ploča

Znak starine je i granati oblik slova M na ulomku I (slovo br. 19). Već na Bašćanskoj ploči — uz pojavu granatog M zapažamo recepciju latiničnog (ili ćirilskog) M, a ta će recepcija od XII stoljeća nadalje ostati pravilom u hrvatskim glagoljskim spomenicima.

Morfologija granatog M s Jurandvorskog ulomka I razlikuje se od one, najstarije, što je znamo s Bašćanske ploče i s Krčkog natpisa. Na našem ulomku donji par »oka« nosi petlje što se račvaju visoko, od same vodoravne crte, kao u Kločevu glagoljašu.

Slovo O, četvorinasto stiliziranih oka, priključuje se morfologiji Bečkih listića, Bašćanske ploče i Grdoselskog ulomka.

Slika 11

N (naš)

1. Kijevski listići, 2. Praški ulomak II, 3. Praški ulomak I, 4. Marijinsko četve-roevanđelje, 5. Asemanovo evanđelje, 6. Kločev glagoljaš, 7. Valunska ploča, 8. Krčki natpis, 9. Bašćanska ploča, 10. Senjska ploča, 11. Premudini ostrišći, 12. Grdoselski ulomak, 13. Humski grafit, 14. Ulomak legende o sv. Tekli

I glagoljsko N s naglašenom bočnom crtom (ulomak I, slovo br. 17) znak je starine, jer se ta crta poslije XII stoljeća gubi.

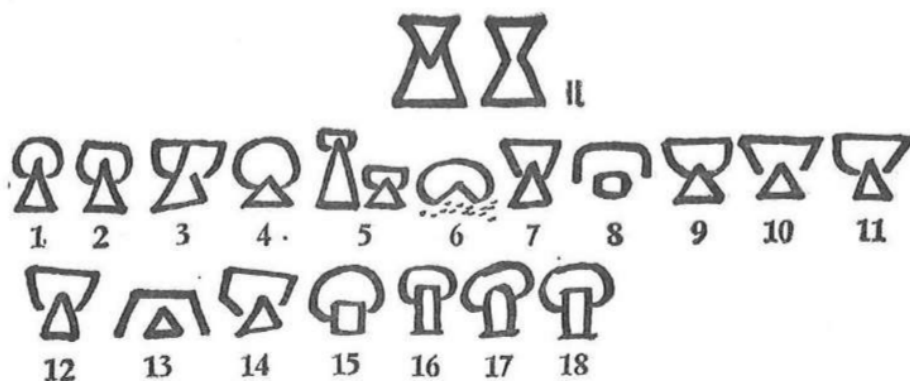

Slika 12

P (pokoj)

1. Kijevski listići, 2. Praški ulomak II, 3. Asemanovo evanđelje, 4. Kločev gla-goljaš, 5. Plominski natpis, 6. Krčki natpis, 7. Bašćanska ploča, 8. Grdoselski ulomak, 9. Bečki listići, 10. Ljubljanski homilijar, 11. Ulomak legende o sv. Tekli, 12. Misal kneza Novaka

Slovo P gotovo na svim glagoljskim spomenicima do XIII stoljeća ima vodoravnu crtu što se lijevo, bočno oslanja na okomitu hastu. U XIII stoljeću ta crta iščezava. Na istarskim i kvarnerskim spomeni-cima XI i XII stoljeća (Krčki natpis, Bašćanska ploča, Grdoselski ulo-mak) a tako i na Jurandvorskom ulomku I (slovo br. 6) ta se crta piše pri samom dnu okomite haste. U toj grupi spomenika karakte-ristično je — kao i na Jurandvorskom ulomku I — da se gornji vodoravni potez produljuje izvan okomice, u lijevo.

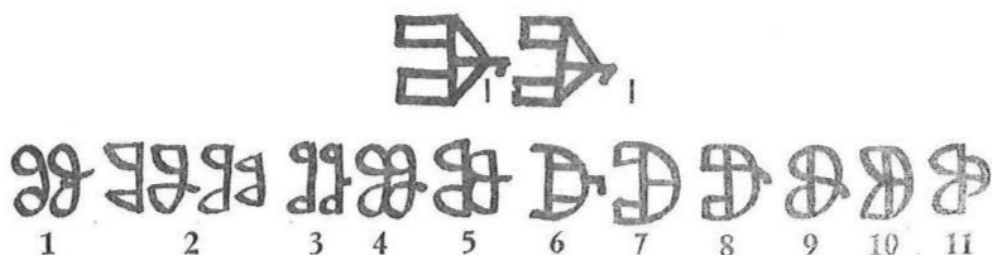
Slika 13

S (slovo)

1. Kijeovski listići, 2. Praški ulomak I, 3. Praški ulomak II 4. Asemanovo evanđelje, 5. Kločev glagoljaš, 6. Krčki natpis, 7. Plominski natpis, 8. Valunska ploča, 9. Bašćanska ploča, 10. Senjska ploča, 11. Bečki listići, 12. Premudini ostrišci, 13. Grdoselski ulomak, 14. Humski grafit, 15. Ljubljanski homilijar, 16. Ulomak legende o sv. Tekli, 17. Misal kneza Novaka, 18. Brevijar Vida Omišljanina

Na ulomku I evidentno je — po smislu čitanja — da je na mjestu slova br. 9 moralo biti S i da je tu klesarskom zabunom uklesano glagoljsko I. Glagoljsko S i glagoljsko I morfološki su slična slova: to su, isprva, recipročni oblici sastavljeni od prodora trokuta u kružnicu. Dok je u slova I trokut gornji elemenat slova, kod slova S trokut je donji elemenat toga slova.

U starim hrvatskim rukopisnim spomenicima, počevši već od minuskula u Kločevu glagoljašu, i na većini najstarijih epigrafskih spomenika, hrvatski pisari splošnjuju slovu S tjeme kružnice a često tu kružnicu zamjenjuju likom trokuta, tako da — kao npr. kod Plominskog natpisa — nastaje oblik dvaju trokuta, od kojih donji prodire u gornji. Zabunom klesara lako je na Jurandvorskom ulomku I (slovo br. 9) a isto tako i na Jurandvorskom ulomku II (slovo br. 6) došlo do obrnutih odnosa tih dvaju trokuta.

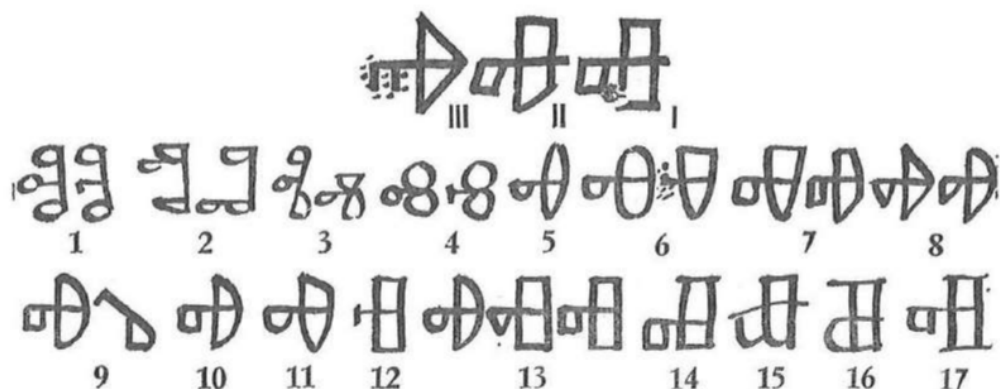

Slika 1.

U (uk)

1. Kijevski listići, 2. Praški ulomci, 3. Kločev glagoljaš, 4. Asemanovo evanđelje, 5. Ohridski evangelijar, 6. Krčki natpis, 7. Bašćanska ploča, 8. Bečki listići, 9. Mihanovićev apostolar, 10. Ljubljanski homilijar, 11. Ulomak legende o sv. Tekli

Izvorno glagoljsko U sastavljeno je od dva elementa (o — o ili o — ižica) koji se već rano stapaju u jedan oblik. Gotovo u pravilu na najstarijim spomenicima izvire iz desnog boka slova vodoravni potez — kakav nalazimo na ulomku I (slova br. 13 i 21) — i koji u XIII stoljeću nestaje.

Slika 15

Znak za poluglas

1. Kijevski listići, 2. Praški ulomci, 3. Kločev glagoljaš, 4. Asemanovo evanđelje, 5. Praksapostolar, 6. Krčki natpis, 7. Plominski natpis, 8. Valunska ploča, 9. Bašćanska ploča, 10. Bečki listići, 11. Grškovićev apostol, 12. Mihanovićev apostolar, 13. Grdoselski ulomak, 14. Humski grafit, 15. Ulomak legende o sv. Tekli, 16. Ljubljanski homilijar, 17. Vrbnički brevijar I

Znak za poluglas u obliku »ključa« specifičnog je oblika starih hrvatskih spomenika XI—XIII stoljeća a dolazi i na kvarnerskim i istarskim spomenicima toga razdoblja (Plominski natpis, Valunska ploča, Krčki natpis, Bašćanska ploča, Grdoselski ulomak, Humski grafit). U uglastoj stilizaciji karakterističan je za naše spomenike iz XII i XIII stoljeća.

Slika 16 JU

1. Kijevski listići, 2. Praški ulomci, 3. Asemanovo evanđelje, 4. Kločev glagoljaš, 5. Valunska ploča, 6. Bašćanska ploča, 7. Premudini ostrišci, 8. Ljubljanski homilijar

Konačno se po paleografskim spomenicima ističe i znak za JU, kome je lijevi elemenat odvojen i razmaknut od desnog; to je karakteristično za najstarije glagoljske spomenike uopće, a posebno za spomenike u Kvarneru — za Valunsku i Bašćansku ploču.

* *
*

Iz paleografske analize proizlazi da se većina databilnih podataka na Jurandvorskim ulomcima stječe u XII stoljeće a neki od njih zahvaćaju još u XI stoljeće. U usporedbi s Bašćanskom pločom, na ovim ulomcima ima paleografskih oblika koji se čine konzervativnijima od onih na Bašćanskoj ploči (oblici glagoljskog I i U) dok se uglatija stilizacija istog tipa poluglasa (poluglasa na »ključ«) čini na ulomcima relativno nešto mlađom. Jedna od zajedničkih crta jest recepcija latiničkih (ili ćirilskih) slova, poznata u nizu slova na Bašćanskoj ploči (M, N, O, T, D), poznata još u XI stoljeću na Krčkom natpisu (I) a potvrđena latiničkim (ili ćirilskim) I i na ovim ulomcima. Morfološke razlike pisma Bašćanske ploče i pisma ovih ulomaka (razlike kod glagoljskih slova I, M, Z, P, U i u stilizaciji poluglasa) pa i neujednačena slika što je pruža već sama Bašćanska ploča, otkrivaju da se u skriptorskoj aktivnosti svetolucijskih glagoljaša ne može računati s jednom jasnom i jedinstvenom razvojnom linijom glagoljskoga pisma.

Kraj svega toga, ako se u datiranju oslonimo na opći paleografski karakter Jurandvorskih ulomaka razvitak uglatog hrvatskog glagoljskog pisma na njima na stupnju je razvitka Bašćanske ploče pa se oba spomenika mogu datirati i istim vremenom.

Negdje smo otprilike na početku XII stoljeća.

REKONSTRUKCIJA

Na kraju postavlja se pitanje koju je funkciju mogla imati suponirana cjelina kojoj su ulomci I—IV pripadali i u kojem je odnosu bila ta cjelina s drugim glagoljaškim spomenikom svetolucijske opatije, s Bašćanskom pločom.

Črnčić je nabacio misao »da je taj natpis možebit bio na grobu manastirskom izpred velikoga oltara...«³¹ Kako znamo da u svetištu crkve sv. Lucije nije u starini bilo zidanih grobnica, nego da su se redovnici ukapali u zemlju³², to se tamo zaista mogla nalaziti jednostavna, ispisana nadgrobna ploča, položena nad grobom, na zemlju. Dijelove jedne nadgrobne ploče s likom opata iz XIV stoljeća našli smo također u opločenju svetišta.³³

No ima jedan tehnički podatak što određenije govori o toj izvornoj cjelini ili — u najmanju ruku — o Jurandvorskom ulomku I.

Na lijevom boku ulomka I nalazi se oštećeno, no posve jasno izraženo, profilirano pero (sl. 1). Odnos između ispisane strane ulomka i položaja pera isključuje mogućnost da bi taj kamen bio vodoravna pokrovnna ploča, što se uklada u profilirani okvir. Ulomak I — sudeći po tom profiliranom peru — fragment je s lijevog ruba neke ploče koja se ukladala u okomiti žlijeb (utor) na nekom konstruktivnom elementu, drugim riječima ta je ploča bila **plutej**.

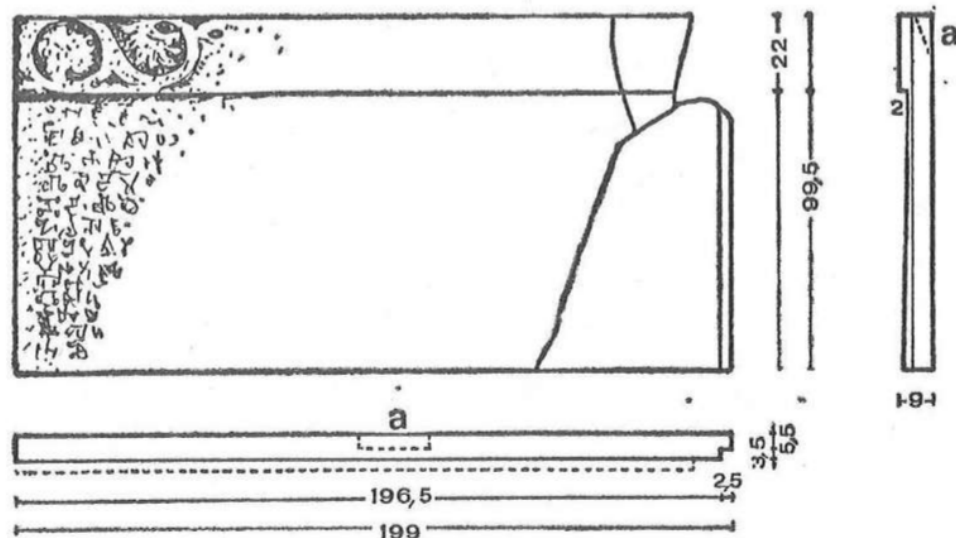
Zamislimo li sastavne dijelove arhitekture i kamenog namještaja koji su u XII stoljeću mogli postojati u crkvi sv. Lucije, naći ćemo teoretski samo tri mogućnosti, gdje je mogla biti primijenjena kamena ploča s bočnim perom u **okomitom** položaju.

Ona je mogla biti:

- a) plutej na ambonu
- b) plutej na stipesu oltara, — u pretpostavci da je oltar bio tipa »škrinje« (Kastenaltar).
- c) plutej na crkvenoj pregradi (na septumu).

Ad a)

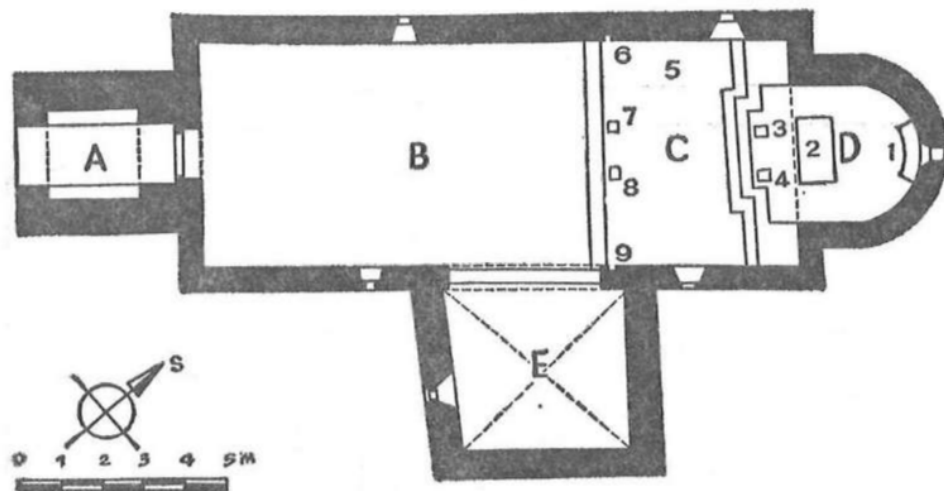
Nemamo materijalnih elemenata, koji bi govorili da je u relativno maloj crkvi sv. Lucije postojao ambon kao poseban dio liturgijskog namještaja. Imamo, međutim, indicij u kosoj užljebini na stražnjoj

Slika 17

Bašćanska ploča. Pogled, tlocrt, profil. Na desnom boku vidi se pero, kojim se je ploča ukladala u žlijeb (utor) stupca. Na poleđini Bašćanske ploče uklesana je kosa udubina (označena slovom a), gdje predmnijevamo da je stajao legile za liturgijska čitanja.

strani Baščanske ploče (sl. 17, oznaka a) da je umjesto ambona služio legile, učvršćen na pregradnoj ploči.

Slika 18

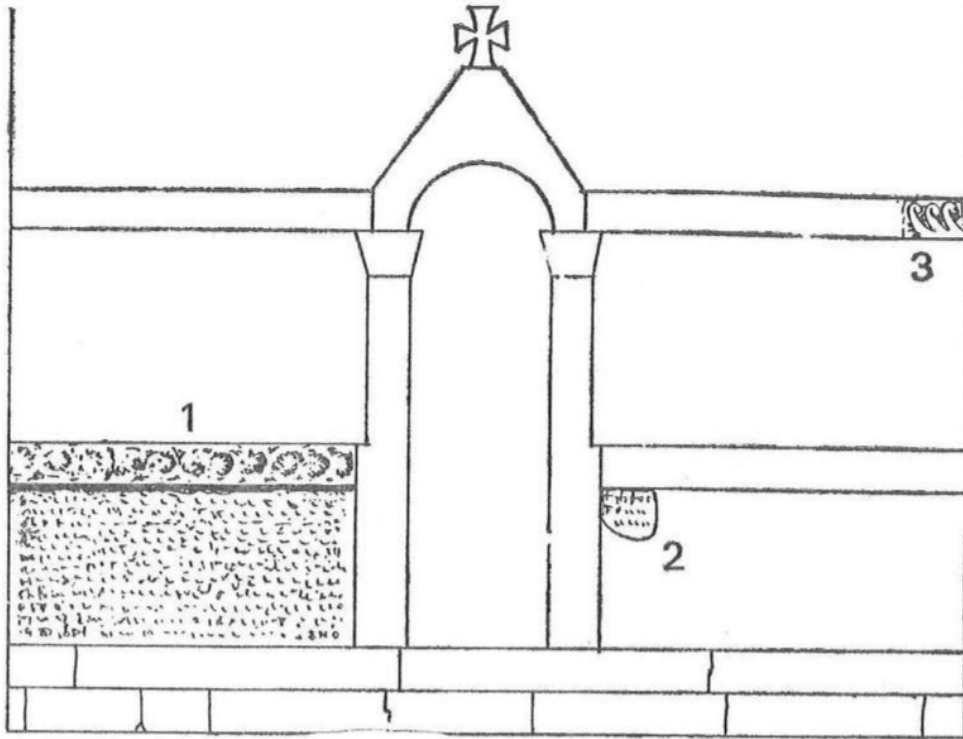
Tlocrt crkve sv. Lucije u Jurandvoru kod Baške na otoku Krku. A — zvonik, B — lađa, C — prezbiterij (kor), D — apside, E — kapela Majke Božje od Ruzarija. 1. zidano opatovo liturgijsko sjedište, 2. položaj današnjeg oltara, 3—4 rupe u kamenom podu za temeljenje stupaca prvotnoga oltara na kome je opat misio licem okrenut puku, 5. mjesto gdje su u opločenju poda u prezbiteriju otkrivena sva četiri Jurandvorska ulomka, 6—7—8—9 izvorni položaj crkvene pregrade (septuma), 6 i 9 okomiti prorezi (utori) u zidu, gdje su bili učvršćeni krajevi dvaju pluteja, 7. i 8. rupe u kamenoj stepenici na početku prezbiterija za temeljenje stupaca crkvene pregrade (septuma), 6—7 izvorni položaj Baščanske ploče u funkciji lijevog pluteja na crkvenoj pregradi, 8—9 položaj desnog pluteja, tj. razbijene »druge« Baščanske ploče. Jurandvorski ulomci, predmnijevamo da su njeni ostaci.

Ad b)

Po tragovima, koji u sv. Luciji još postoje, ne možemo zaključiti da li je izvorni oltar bio tipa škrinje (Kastenaltar) ili tipa stola (Tischaltar). Uz prednji rub apside uklesane su u kamenom podu dvije četvorinaste udubine, u koje su bila usađena dva okomita kamena stupca, prednje noge oltara, na kojima je počivala menza. (Vidi sl. 18). Stupci su mogli stajati poput nogu stola (Tischaltar), ili su stranice među stupcima mogle biti zatvorene kamenim pločama, koje bi perima bile učvršćene u užljebine na stupcima (Kastenaltar).

Ad c)

Pozitivno znamo da je u crkvi postojala pregrada (septum), da je imala dva pluteja, od kojih je lijevi bio Baščanska ploča.³⁵ (sl. 19) Pogledamo li Baščansku ploču, zapaziti ćemo i na njenom boku takvo pero, kojim se ukladala u žlijeb (utor) na stupcu pregrade. Dok Baščanska ploča — budući da se nalazila kao pregradna ploča (plutes) na lijevoj strani pregrade — ima pero na svom **desnom** boku, ulomak I ima pero na svom **lijevom** boku, tj. suprotno poziciji Baščan-

Slika 19

Idealna grafička rekonstrukcija crkvene pregrade (septuma) u crkvi sv. Lucije. 1. Bašćanska ploča je lijevi plutej, 2. Jurandvorski ulomak I je gornji lijevi ugao, tj. početak natpisnog polja »druge« Bašćanske ploče (desnog pluteja), 3. Ulomak s motivom »rakovica«, otkriven prilikom istraživalačkih radova na tlu opatije sv. Lucija u Jurandvoru, je desni okrajak vodoravne kamene grede (trabs) na septumu.

ske ploče. Stoga nam se nameće predodžba njihove simetrične postave, tako da Bašćansku ploču vidimo lijevo a ovaj ulomak desno na crkvenoj pregradi, drugim riječima da ovaj ulomak vidimo kao dio one druge izgubljene Bašćanske ploče i to kao lijevi rub njenog natpisnog polja. Kako debljina ulomka i dimenzije njegova pera malo variraju od tih istih elemenata na Bašćanskoj ploči, to ovi tehnički podaci ne opovrgavaju tu mogućnost.

Ulomak I jest — kako smo rekli — fragment lijevog ruba ispisane ploče, a nama se čini da je on gornji lijevi ugao njena natpisna polja, da se na tom ulomku sačuvao početak one »druge« Bašćanske ploče. Toj misli priklanja nas znak križa u gornjem lijevom uglu, znak što ga interpretiramo simboličkom invokacijom. Poslije invokacije i danas su na oštećenom natpisu jasna slova »az̄...« dok se je ranije vidjelo »az̄ o(pat̄)«. Tekst je bio stiliziran u naraciji prvog lica, onako kako započinju i oba pasusa na Bašćanskoj ploči »az̄ opat̄ Dr̄ žiha pisah̄...« i »az̄ opat̄ Dbrovit̄ z̄ dah̄...«

U toj predodžbi čini nam se da se na toj drugoj ploči nastavljao stereotipnom dikcijom prepisani tekst iz samostanskog kartulara, koji

je započinjao na »prvoj« Bašćanskoj ploči i koji je govorio o darovima, o pravima i o utemeljenjima samostanskih posjedovanja.

Suvisle riječi što ih na Jurandvorskim ulomcima neposredno (ili s najvjerojatnijim dopunama) čitamo, ma da ih ne možemo nadovezati jednu na drugu, jer fragmente razbijene ploče ne znamo međusobno konstelirati — ipak nam daju naslutiti nešto od sadržaja tog teksta. A to su riječi:

Na ulomku I: azъ opatz... prosihъ... u Zvъnimir... Lucija

Na ulomku II: križъ... hrvatski...

Na ulomku III: vjerojatno broj 12 (BĀ)

BILJEŠKE:

¹ Ivan Črnčić, *Krčke starine*. Književnik II, Zagreb 1864, Str. 20 s faksimilom na priloženoj tabli pod a).

² L. Geitler, *Glagoljski nadpisi*. Vjesnik hrvatskog arheološkog društva I, Zagreb 1879, str. 44 s faksimilom na tabli I; isti, *Die albanesischen und slavischen Schriften*. Beč 1883, str. 187 i tabla s faksimilom.

³ J. Brunšmid, *Kameni spomenici hrvatskoga narodnoga muzeja u Zagrebu*. Vjesnik hrvatskog arheološkog društva, N. S. XII, Zagreb 1912, str. 155—156 i slika 856.

⁴ Vj. Štefanić, *Opatija sv. Lucije i drugi benediktinski samostani na Krku*. Croatia sacra IV, Zagreb 1936, p. o., str. 72; isti, *Prvobitno slavensko pismo i najstarija glagoljska epigrafika*. Slovo 18—19, Zagreb 1969, str. 36—37.

⁵ B. Fučić, *Nalazi u svetolucijskog opatiji*. Rukopis u Arhivu Staroslavenkog instituta u Zagrebu (29. I 1962); isti, *Najstariji hrvatski glagoljski natpisi*. Referat održan 1969. u Rijeci na Simpoziju o glagoljici.

⁶ J. Brunšmid, *Kameni*, o. c.

⁷ I. Črnčić, *Krčke*, o. c.

⁸ L. Geitler, *Glagolski*, o. c.; isti, *Die albanesischen* itd., o. c. Geitler je godine 1879. izradio u Jurandvoru na originalu precrt ovog natpisa u naravnoj veličini, taj precrt publicirao i njime se služio.

⁹ J. Brunšmid, *Kameni*, o. c.

¹⁰ Vj. Štefanić, *Prvobitno*, o. c.

¹¹ I. Črnčić, *Krčke*, o. c.

¹² L. Geitler, *Glagolski*, o. c.

¹³ J. Brunšmid, *Kameni*, o. c.

¹⁴ Vj. Štefanić, *Opatija sv. Lucije*, o. c.

¹⁵ Vj. Štefanić, *Prvobitno*, o. c.

¹⁶ I. Črnčić, *Krčke*, o. c.

¹⁷ L. Geitler, *Glagolski*, o. c.; isti, *Die albanesischen* itd., o. c.

¹⁸ Vj. Štefanić, *Opatija*, o. c.; isti, *Prvobitno*, o. c.

¹⁹ I. Črnčić, *Krčke*, o. c.

²⁰ L. Geitler, *Glagolski*, o. c.; isti, *Die albanesischen*, o. c.

²¹ Vj. Štefanić, *Opatija*, o. c.

²² B. Fučić, *Izvještaj o radovima u Jurandvoru kraj Baške na otoku Krku godine 1955. i 1957.* Ljetopis Jugoslavenske akademije 64, Zagreb 1960, str. 175—176.

²³ B. Fučić, *Nalazi*, o. c.

²⁴ B. Fučić, *Najstariji*, o. c.

²⁵ Vj. Štefanić, *Prvobitno*, o. c.

²⁶ Na jednoj strani ovog ulomka lom je svjež. Vjerojatno su na tom mjestu kamen prelomili zidari godine 1941, kada su nakon gradnje grobnice u crkvi sv. Lucije, u svetištu pred oltarom (grobnicu je dao sazidati pok. biskup Srebrnić), ponovo opločili svetište.

²⁷ B. Fučić, *Nalazi*, o. c.

²⁸ I. Črnčić, koji je ulomak I i ulomak II imao pred očima i u rukama misli da su mogla pripadati istom spomeniku: »Sva je prilika, po kamenu i pismu, da su nekada bile jedan komad«. (*Krčke*, o. c.). I Vj. Štefanić, *Opatija*, o. c. piše: »Oba su dijela (tj. ulomak I i ulomak II) po svojoj prilici negda pripadala jednoj ploči«.

²⁹ Petrografska analiza uzoraka Bašćanske ploče i triju ulomaka glagoljskih natpisa iz crkve sv. Lucije (Jurandvorski ulomci I, III i IV).

Bašćanska ploča: Uzorak je vapnenac, izgrađen od kalcita. Struktura je zrnasta, većim dijelom prekrizalizirana u krupnozrnasti agregat. Tako postoje prijelazi iz kriptokristalastog agregata s veličinom zrnaca oko 0,001 mm do krupnih zrnaca od kojih 0,4 mm.

Karakteristični su veliki trakasti agregati krupnozrnastog kalcita.

Fosila nema.

Ulomak I: Vapnenac izgrađen od kalcita. Struktura kriptokristalasta zrnasta. Prekrizaliziranih krupnijih zrnaca kalcita ima malo, a obično su vezani za fosilne ostatke. Vrlo su rijetki oveći kristaloidi do 0,2 mm.

Dolazi mnoštvo fosilnih ostataka. Ustanovljeni su ovi fosili: Cuneolina, Thaumatoporella, Textularia, Coscinoconus.

Ulomak III: Struktura ovog vapnenca je isto zrnasta kriptokristalina s rjeđima manjim partijama prekrizaliziranih krupnijih zrnaca kalcita. Vrlo su rijetki oveći kristalni individui. Dolazi mnogo fosilnih ostataka. Određeni su ovi fosili: Miliolidae, Thaumatoporella.

Ulomak IV: Struktura slična kao i pređašnja dva kamena, kriptokristalina s malo partija u kojima su zrnca nešto veća. Oveći kristal kalcita vrlo je rijedak.

U stijeni ima također mnogo fosilnih ostataka. Određeni su ovi fosili: Coscinoconus, Bryozoa.

Zaključak:

Sve četiri stijene su vapnenci.

Bašćanska ploča je od većim dijelom prekrizaliziranog vapnenca bez fosila, po čemu se bitno razlikuje od ostalih uzoraka.

Ulomci I, III, IV su vapnenci sa istom strukturom i fosilima koji odgovaraju vjerojatno donjoj kredi, kakvi su vapnenci rasprostranjeni na Krku. Prema tome je vrlo vjerojatno da su sva tri uzorka sa istog nalazišta i dapače istog komada.

Vapnenac Bašćanske ploče nije sličan vapnencima triju ulomaka, pa je teže pretpostaviti da su sa istog mjesta.

Analizu je izvršio 18. veljače 1961. akad. dr Miroslav Tajder, redoviti profesor Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i predstojnik Mineraloško-petrografskog zavoda. Fosile u uzorcima odredila je dr

Vanda Kochansky-Devidè, izvanredni profesor Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

³⁰ Mlađi oblik nastaje redukcijom duktusa. Usp. B. Fučić, *Grdoselski ulomak*. Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 7, Zagreb 1959, str. 194—195.

³¹ I. Črnčić, o. c. str. 21.

³² B. Fučić, *Radovi*, o. c., str. 193—195.

³³ Ibid., str. 176—177.

³⁴ O tipologiji oltara vidi djelo: J. Braun, *Der christliche Altar*. München 1924. Posebno o oltaru tipa škrinje u poglavlju: Der Kastenaltar, sv. I, str. 191—220.

³⁵ B. Fučić, *Bašćanska ploča kao arheološki predmet*. Slovo 6—8. (Vajsov zbornik), Zagreb 1957, str. 247—262; isti, *Tragom starih spomenika (Bašćanska ploča)*. Bulletin instituta za likovne umjetnosti JAZU, god. V, br. 1, Zagreb 1957, str. 1—8.

Riassunto

I FRAMMENTI GLAGOLITICI DI JURANDVOR

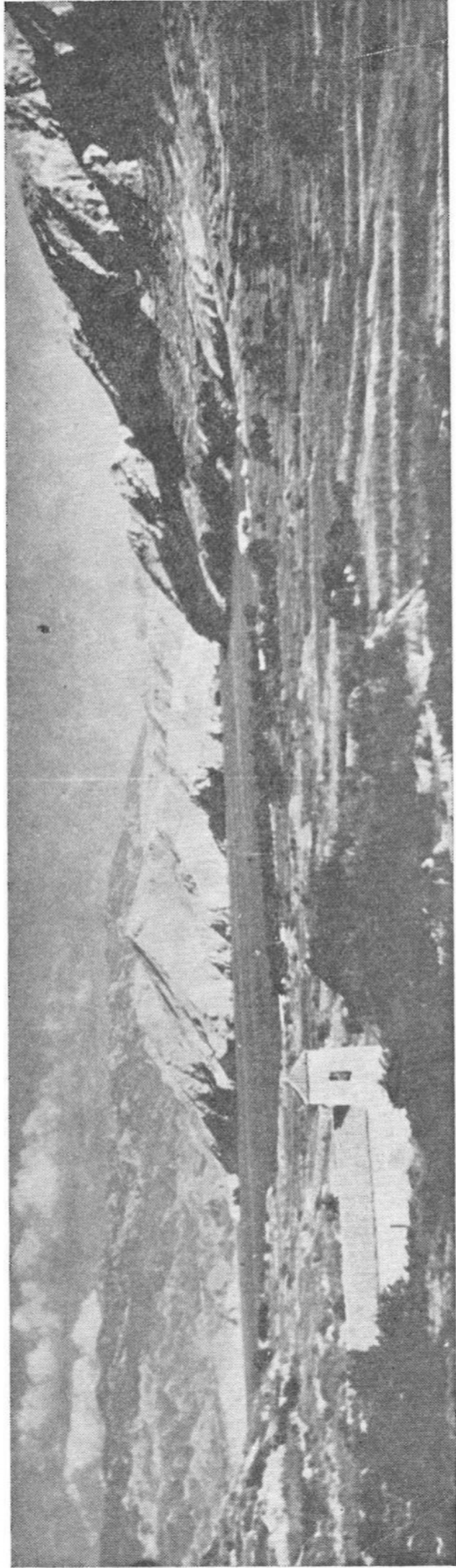
Nella chiesa dell'antica abbazia di S. Lucia a Jurandvor presso Baška sull'isola di Veglia verso la metà del secolo scorso è stata ritrovata la celebre Tavola di Baška, una vasta iscrizione glagolitica che risale al principio del secolo XII.

In un saggio precedente (La Tavola di Baška come l'oggetto archeologico, Slovo 6—8 »Vajsov zbornik«, Zagreb 1957), l'autore dimostrò che la Tavola di Baška faceva parte dell'architettura della chiesa; essa in origine fungeva da pluteo sinistro dell'antica iconostasi (cancelli, septum) la quale divideva la nave dal presbiterio cioè dal coro monacale.

In presente saggio l'autore tratta di quattro fragmenti d'una iscrizione glagolitica, — parti d'una tavola di pietra frantumata, — i quali vennero scoperti nella chiesa stessa di S. Lucia. Mentre la scoperta dei frammenti I e II risale al secolo scorso, i frammenti III e IV vennero scoperti dall'autore nel 1956. nel corso delle sue indagini archeologiche sul luogo.

Secondo l'analisi petrografica i frammenti di Jurandvor risultano verosimilmente le parti d'una stessa tavola di pietra e secondo l'analisi paleografica sono databili all'epoca della Tavola di Baška cioè al principio del secolo XII.

Esponendo osservazioni tecniche e quelle epigrafiche, l'autore conclude che i frammenti sopradetti sono parti del pluteo destro. Frammento I è identificabile come l'angolo superiore sinistro cioè come l'inizio del campo dell'iscrizione. (Vedi fig. 19.)

Pogled iz Jurandvora na crkvu sv. Lucije, bašćansko polje, otok Prvić i Velebit u pozadini

**Spomenica
gimnazije »Čedo Žic«
u K r k u
1921 - 1971**

**K R K
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 3

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Urednik ovog sveska:

FRANJO MATEJČIĆ

Slika na koricama:

ANTON DEPOPE (Motiv grba grada Krka)